

อารยัน อรหันต์ : คนละความหมายเดียวกัน

ผศ.ดร. สมทิธิพล เนตรนิมิตร

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย

“อารยัน” กับ “อรหันต์” ใช้เรียกเพื่อยกย่องให้เกียรติคนผู้ก้าวหน้าพัฒนาตน ไม่พบว่าอารยันเกี่ยวกับอรหันต์ บทความนี้มองทั้งสองชื่อว่ามีแหล่งเดียวกัน เขียน อารยัน (Aryan) และ อรหันต์ (Arhan) พ้องทั้งศัพท์ พ้องทั้งเสียง

ในภาษาไทย ถ้ายกย่องให้เกียรติกัน ใช้ “อารยะ” อ้างเหตุการณ์ในอดีตที่มนุษย์เพียรพยายามเข้าถึงความจริงในธรรมชาติ รู้ความจริงได้เป็นส่วนๆ พัฒนาการนี้เรียกว่าอารยธรรม ถ้าอ้างประเทศที่ก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เรียกว่า อารยประเทศ คือ ประเทศอารยะ

อารยะ (Noble) เป็นคำสันสกฤต (บาลี คือ อริยะ) เดิมทีใช้หมายถึงคน มีความหมายด้านดี เช่น เกิดมาดี ครอบครัวดี ธรรมชาติดี สุขภาพชน ความยุติธรรม ความมีอิสระ ตรงข้ามกับคำ อนารยะ (Ignoble) ผู้ใช้ภาษาอารยะ คือ อารยัน มีทั้งอารยันยุโรป และอารยันอินเดีย เป็นชนเผ่าเร่ร่อน มีประวัติศาสตร์ยาวนาน กำเนิดอยู่ทางยุโรป บางกลุ่มอพยพมาเอเชีย ไปอยู่อิหร่านก็มี ไปอยู่อินเดียก็มี

ในประวัติศาสตร์อินเดีย อารยัน มีก่อน อรหันต์

อารยันอินเดีย

อารยันในอินเดียเหนือนับถือพระอินทร์ พุทธสันสกฤต หลักฐานทางโบราณคดียืนยันว่าก่อนอารยันเข้ามา อินเดียมีวัฒนธรรมของตนสูงอยู่แล้ว แต่ยุคนั้นเป็นเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ แต่ความเป็นอารยันเป็นค่านิยมที่สังคมยกย่อง (a mode of living)

เมื่อพูดถึงอารยัน รู้กันว่าเป็นวรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ และวรรณะแพศย์ พัน ๓ วรรณะไม่ใช่อารยัน แต่เป็นอนารยัน (non-Aryan) คือ คนไม่ก้าวหน้า ถูกดูแคลนจากผู้เป็นอารยัน ทั้ง ๓ วรรณะมีเกียรติ มีการศึกษา มีความรู้ ผู้มีการศึกษามักอยู่ในตระกูลดี อารยันคำนี้จึงส่อไปทางแบ่งแยก ผู้เป็นอารยันได้รับยกย่อง หากไม่ใช่อารยันจะถูกดูหมิ่น จึงทำให้คนหวังจะเป็นอารยัน อยากรู้ให้สังคมเรียกตนว่าอารยัน เพราะทำให้ดูดีมีสถานภาพ

ความเป็นอารยันมี ๓ กระแสหลัก คือ อารยันของพราหมณ์ อารยันของเซน และอารยันของพระพุทเจ้า

อารยันของพราหมณ์

พราหมณ์จำกัดความเป็นอารยันด้วยดินแดนที่อยู่อาศัยและภาษา กำหนดว่าหากเป็นอารยันต้องเกิดในเขตที่พราหมณ์กำหนดเอาไว้ เขตอารยันที่พราหมณ์กำหนดอยู่ในอินเดียเหนือทั้งหมด พราหมณ์กำหนดเขตอารยันไว้ ๔ ทิศ เขตอารยันของพราหมณ์ไม่กว้างไกลเหมือนเขตอารยันของเซน

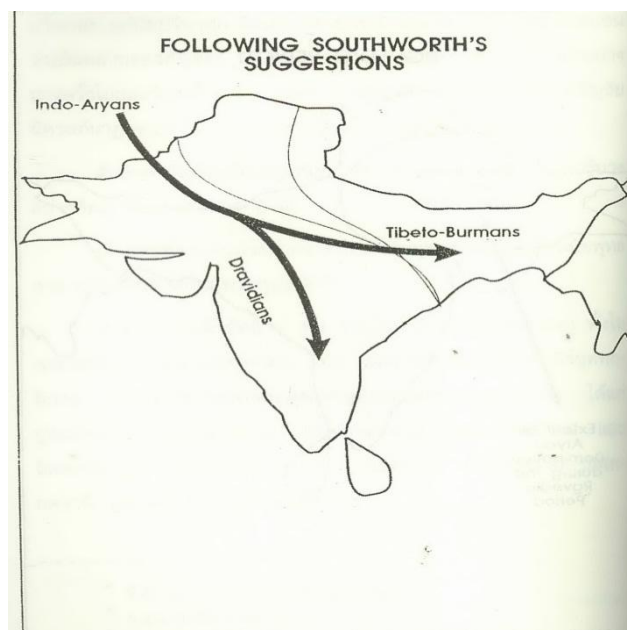
อารยันของเซน

เขตอารยันเซนครอบคลุมเขตอารยันของพราหมณ์ เซนแบ่งอารยันออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

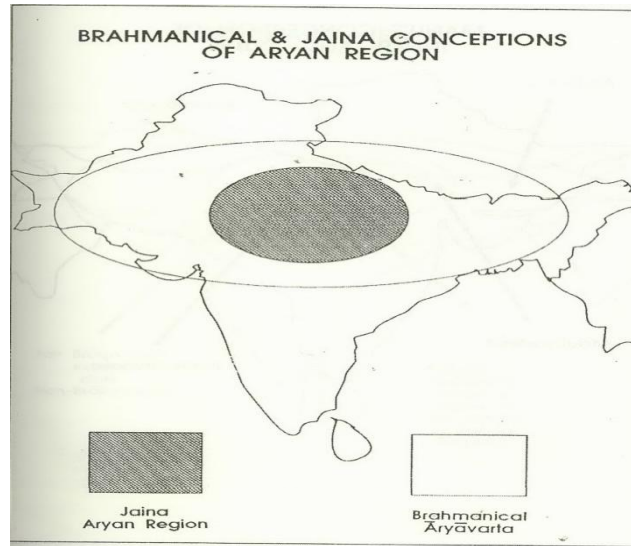
๑. อารยันชั้นสูง (อิทธิปัตตาริยะ) เรียกว่า อรหันต์ จักรพรรดิ พลเทพ วาสุเทพ
๒. อารยันทั่วไป (อนิทธิปัตตาริยะ)

เซนกำหนดเขตอารยันด้วยที่อยู่ กำเนิด เผ่าพันธุ์ หน้าที่ อาชีพ ภาษา และสามัญสำนึก แยกที่อยู่ของคนป่าไม่ปนกับพวกอารยัน ค่านิยมอารยันของเซนไม่ก่อปัญหาทางสังคมเหมือนค่านิยมอารยันของพราหมณ์

อารยันเข้าสู่อินเดีย



เขตอารยันของพราหมณ์และอารยันของเซน



อรหันต์

อรหันต์ (พระอรหันต์) ชื่อเรียกคนที่มีความก้าวหน้าด้านความดี คนที่มีศีลธรรมสูงสุด ตัวคนเป็นรูปธรรม คือ อริยบุคคล หรือ อารยชน ผู้พัฒนาตนได้สูงสุด (บาลีใช้ อรหฺ, อรหา, อรหนต) ถ้ามุ่งคุณธรรมที่อยู่ภายใน เป็นนามธรรม ใช้ *อรหตต* หากเป็นกิริยา ใช้ *อรหติ* แปลว่า มีคุณค่า, ควรค่า

อารยัน กลายเป็น อรหันต์ แต่ต่างกันที่คุณธรรม

คนเร่ร่อนในอินเดียเหนือ แยกไปทางอินเดียตะวันออกและอินเดียใต้ เรียกตนว่าอารยัน ยุคแรกๆ มีความก้าวหน้าด้านเกษตรกรรม แต่ต่อมา ชื่ออารยันมีความหมายแฝงเร้น (loaded) ไม่ใช่ตามที่เคยเป็น

ช่วงที่อารยันเข้ามาอินเดียจนถึงพุทธกาล มากกว่า ๕,๐๐๐ ปี เมื่ออารยันขยายเขตไปทางแม่น้ำคงคา ความเชื่อที่เปลี่ยนไปคือเรื่องเวียนว่ายตายเกิด แต่เดิม อารยันมีแต่พราหมณ์ทำพิธี ไม่มีสมณะ ไม่มีนักบวช ปลายยุคอุปธิช ในสมัยพุทธกาลเกิดมีนักบวช มีคำสอนใหม่ๆเกิดจากสมณะ สมณะบางกลุ่มถือการทรมานร่างกายแปลกประหลาด แม้พระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ก็บำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างไม่เคยมีผู้ใดกล้าทำมาก่อน

ผู้ประกาศตนเป็นสมณะมีหลายกลุ่ม ปฏิบัติตามนักบวชรุ่นก่อน ซึ่งเชื่อสืบกันว่า การบำเพ็ญตบะเป็นหนทางพาไปพรหมโลก การทรมานตนมีหลายแบบ การบำเพ็ญตบะมาจากค่านิยมที่ว่า หากทำตนให้ลำบากก็เป็นช่องทางให้หลุดพ้น ตบะมีอำนาจกว่าพิธีกรรมอื่นใด สอนกันว่า สวรรค์อยู่ในนภากาศ

นภากาศอยู่เหนือมหาปรุพี มหาปรุพีอยู่เหนือมหาสมุทร มหาสมุทรอยู่เหนือสัจจะ สัจจะอยู่เหนือการ
 บุญชัญญ การบุญชัญญอยู่เหนือตบะ^๑ ตบะนำไปสู่พลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ตบะช่วยให้มีฤทธิ์เดช ไปสวรรค์
 วิมานได้เพราะตบะ ตบะสามารถทำให้เกิดฝนแล้ง^๒ ความเชื่อในอำนาจตบะมีอยู่แพร่หลาย วรรณคดี
 อินเดียมักบรรยายผลการบำเพ็ญตบะ วรรณคดีพระพุทธศาสนาก็มีตบะ แต่ไม่ยกย่องตบะเป็นจุดหมาย
 สูงสุด ตบะแค่เหมือนคนต่อเรือข้ามฝาก นำต้นไม้มาตัดลิดกิ่งใบใช้ทำท่อนซุง ถากเกลาค้ภายนอก
 ให้ดูดี แต่ยังไม่ได้ขุดเจาะภายใน แล้วปล่อยท่อนซุงลงน้ำ อย่างนี้ยังใช้ข้ามฝากไม่ได้ จะใช้ซุงเป็นเรือ
 ข้ามฝากต้องไม่หยุดอยู่แค่ถากเกลากลางนอก ไม่พอใจแค่ตบะ ต้องอบรมคุณสมบัติด้านในอีกด้วย

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มีศีล สมาธิ ปัญญา ครอบคลุมทั้งภายนอก ภายใน เหมือนเจาะซุงแล้ว
 ตัดตั้งอุปกรณ์ภายในใช้ข้ามฝาก^๓

การบำเพ็ญตบะมาจากคติที่ว่า เมื่อเกิดมามีทุกข์ จึงต้องหาทางขจัดทุกข์ เชื่อว่าหากทรมาณตน
 จะทำชีวิตให้บริสุทธิ์ได้ เมื่อมีค่านิยมจึงมีคนคิดวิธีที่เชื่อว่าจะทำชีวิตให้บริสุทธิ์ได้จริง ด้วยเชื่อว่า
 ในร่างกาย มีสิ่งชั่วร้าย ถ้าทรมาณร่างกายก็เหมือนได้ทรมาณสิ่งนั้น หากทรมาณข้มงวดจะทำให้สิ่งนั้น
 หดลีบไป ผลพลอยได้คือค่ายก้องสรรเสริญ หลายคนมีชื่อเสียงเพราะทรมาณตนเอง

การบำเพ็ญตบะมุ่งฤทธิ์เดช ไม่มุ่งความหลุดพ้น

ในพุทธประวัติ ผู้พัฒนาตนเองสูงสุดคือ (พระ) อรหันต์ ชื่อที่คนอินเดียคุ้นเคยก่อนพุทธกาล

อรหันต์ก่อนพุทธกาล

บาลีใช้ทั้ง *อรหตฺต* และ *อรหนต*

อรหตฺต (ตต) คุณสมบัติภายในของผู้เป็นอรหันต์

อรหนต (นต) บุคคลผู้เป็นอรหันต์ (อรห, อรหา)

หลายคนในโลก มักอ้างตนว่าเป็นอรหันต์ (อารยัน?) (อิมสมิ โลก 'มย อรหนโต, มย อรหนโตติ
 วตตาริ พุ)'^๔

^๑ Aitareya Br. XI. 6.4 อ้างใน I. B. Horner, *The Early Buddhist Theory of Man Perfected* 2nd,
 (New Delhi : Munshiram, 1936), p. 88.

^๒ ขุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๑/... , ขุ.ชา.อ. ๘/๕๒๖/๑.

^๓ อจ.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๑๙๖/๒๒๔.

^๔ ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๒/๑๔๙/๑๕๓.

ในฤคเวท อรหันต์ คือ เทพอัคนี (The god Agni)

ในมหาภารต คำว่าอารยันใช้บรรยายพฤติกรรมของตัวละคร

ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา อรหันต์ คือ ผู้วิเศษ เช่น มีฤทธิ์ เหาะก็ได้ ดำดินก็ได้ เนรมิตสิ่งของก็ได้ ประสานร่างกระดูกก็ได้

รัฐธรรมนูญของเจ้าลิจฉวี (วัชชีธรรม) ระบุว่า พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรม ด้วยตั้งใจว่า ทำอย่างไรอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา ที่มาแล้วพึงอยู่ผาสุกในแคว้นแคว้น (วชชีน อรหันเตสุ ธมฺมิกา รกขาวรณวุตติ อนาคตา จ อรหันโต)^๕

อรุเวลกัสสปะ เห็นฤทธานุภาพของพระพุทธเจ้า คิดว่า พระพุทธองค์ยังไม่ใช่อรหันต์เหมือนเขา “น เตววจ โข อรทา, ยถา อหิ”^๖

พระเจ้าพิมพิสารทรงบอกความปรารถนาเมื่อครั้งเป็นกุมาร ขอให้อรหันต์สมาสัมพุทธะ มาสู่แคว้นแคว้นของตน “อรหิ สสมาสมพุทโธ”^๗

สารีบุตรปริพาชกเห็นพระอัสสชีกำลังเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ มีกิริยาน่าเลื่อมใส คิดว่า ผู้นี้คงเป็นผู้หนึ่ง บรรดาอรหันต์หรือผู้ดำเนินสู่หนทางแห่งความเป็นอรหันต์ ในโลก “อรหันโต วา อรหตตมคคิ วา”^๘

เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ให้กลิ้งไม้จันทน์ทำบาตร ใส่สาแทรกแวนไว้ที่ปลายไม้ไผ่ ผูกต่อกันขึ้นไป ประกาศว่า สมณะหรือพราหมณ์ที่เป็นอรหันต์และมีฤทธิ์ จงเหาะขึ้นไปปลดเอาบาตรนำไปเถิด^๙

พาหิยะไปค้าขาย เรือแตกระหว่างทาง ไม่มีฝ้ายนุ่งห่มต้องเปลือยกายอยู่ ชาวบ้านเข้าใจว่าพาหิยะเป็นอรหันต์ “อรทา เจว อิทธิมา จ”^{๑๐}

พระพุทธเจ้าทรงตอบคำถามอุปกาชีวกว่า พระองค์เป็นอรหันต์ในโลก (อหิ ทิ อรทา โลก) ^{๑๑}

^๕ ที.ม. (บาลี) ๑๐/๓๔/๖๘

^๖ วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๘/๓๓

^๗ วิ.ม. (บาลี) ๔/๕๗/๔๘.

^๘ วิ.ม. (บาลี) ๔/๖๐/๕๑.

^๙ วิ.จ. (บาลี) ๗/๒๕๒/๑๐.

^{๑๐} ชุ.ธ.อ. (บาลี) ๑/๘๒/๔๗๗.

^{๑๑} วิ.ม. (บาลี) ๔/๑๑/๑๑.

มีการเศรษฐกิจพอสามีนางวิสาขา นับถือสมณะเปลือยเป็นอรหันต์ นางวิสาขา กล่าวว่า ผู้เป็น
อรหันต์ ย่อมมีทิริ โอตตปปะ “เอวรูปา ทิโรตตปปริหิตา อรหันโต นาม น โหนติ”^{๑๒}

บุตรคนมีจฉาภิภูฏิก ก่อนเล่นขลุบ ระลึกถึงอรหันต์ที่ตนนับถือ “นโม อรหันตนา”^{๑๓}

อรหันต์ในอรรถกถามีคุณวิเศษกว่าสามัญชน อรหันต์คือเทวดา ไม่โกนผมไม่โกนหนวด
เพราะเทวดาไม่โกนผม ไม่โกนหนวด “เทวานัม ปน เกสมสสุกรณกมมัม นาม นตถิ”^{๑๔} พระอรหันต์
๑,๒๕๐ องค์ ผู้มาประชุมวันมาฆปุรณมี ไม่มีแม่สีกองค์ ใช้มีดโกนผมแล้วบวช “เอโกปิ เจตถ สตถเกณ
เกเส ฉินทิตวา ปพพชิตโต นาม นตถิ”^{๑๕}

พระโพธิสัตว์ปลงพระเกสาขณะบรรพชาที่เป็นลักษณะของเทวดา

อรหันต์ บุคคลผู้มีฤทธิ์

อรหันต์ เป็นคนในอุดมคติ คนดีพร้อม (the pertibility of man) ผู้ไกลจากกิเลส (อารกะ),
ผู้กำจัดข้าศึก (อริ+หต), ผู้รื้อทำลายกำแพงสังสารจักร (อร+หต), ผู้ควรแก่การบูชา (อรห), ผู้ไม่มีที่ลับ
ในการทำบาป (น+รห)

ผู้เป็นอรหันต์พัฒนาตนได้แล้ว เป็นผู้มียุคุณธรรมขั้นสูงสุด

คำว่า อรหันต์ ใช้เรียกเทพเจ้ามาก่อนพุทธกาล จึงไม่แปลกที่ผู้เป็นอรหันต์จะมีฤทธิ์ เพราะพัฒนา
ตนเองด้วยวิชา ๘ ประการ

การแสดงฤทธิ์ได้ เป็นความสามารถอย่างหนึ่งของพระอรหันต์

พระอุบลวรรณาเถรี ออกจากสมาธิ จัดขึ้นเนื้อให้เรียบบร้อยแล้วใช้ผ้าห่ม (อุตตราสงค์) ห่อขึ้นเนื้อ
เหาะไปที่เวฬุวัน “เวหาส อพพุคนตวา”^{๑๖}

พระสาครตะด่าลง “อุมุขชิตวา” เบื้องพระพักตร์พระพุทธเจ้า ฝูงขึ้นที่แผ่นดินต่อหน้ากุลบุตร
๘๐,๐๐๐ คน^{๑๗}

^{๑๒} ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๑/๔๐/๒๙๖.

^{๑๓} ขุ.ธ.อ. ๒/๒๒๐/๓๓๕.

^{๑๔} ขุ.ชา.อ. (บาลี) ๑๐/๕๔๖/๒๐๑ .

^{๑๕} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๒๐๖/๑๕๕.

^{๑๖} วิ.ม. (บาลี) ๒/๕๐๘/๑๘.

^{๑๗} วิ.ม. (บาลี) ๕/๒๔๒/๒.

พระปิลินทวัจฉเถระ อธิษฐานให้ปราสาทของพระเจ้าพิมพิสารเป็นทองคำ "ปาสาทิ ' สุวณฺณนฺติ อธิมุจฺจิ"^{๑๘}

พระมหาโมคคัลลานเถระ ถูกโจรทุบร่างแตก ประสานร่างได้ด้วยอณวมานสมาบัติ (อณวมานเวฐตฺวา"^{๑๙}

ผู้ประทุษร้ายพระอรหันต์ ย่อมถูกลงโทษ (เช่นแผ่นดินสูบ)

อรหันต์ของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าไม่กำหนดคุณค่าอริยชน(อรหันต์,อารยัน)ด้วยสิ่งแวดล้อม ไม่กะเกณฑ์ว่าอริยชนจะต้องเกิดในที่นั้น ที่นี้ มีอาชีพนั่น อาชีพนี้ ต้องพูดภาษานั้น ภาษานี้ อริยชนในพระพุทธศาสนา มี ๔ ประเภท คือ

๑. มีความประพฤติอย่างผู้เจริญแล้ว คือ อาจารย์อารยัน (อาจารย์)
๒. มีการครองเพศอย่างผู้เจริญแล้ว คือ ลิงคะอารยัน (ลิงคะ)
๓. มีทัศนคติอย่างผู้เจริญแล้ว คือ ทรรคนะอารยัน (ทรรค)
๔. มีความรู้อย่างผู้เจริญแล้ว คือ ปฏิเวธอารยัน (ปฏิเวธ)

สังคมที่พระพุทธเจ้าตั้งขึ้นมา คือ สังคมพระอริยสงฆ์ เรียกเป็นทางการว่า อริยวงศ์ (อริยตันติ, อริยปวงนิ) หมายถึง วงศ์อริยชน, วงศ์อริยบุคคล (วงศ์อารยัน) อริยวงศ์เป็นวงศ์ในลำดับที่ ๘ (อภฺรฺมฺโฆ อริยวโล) ที่เกิดขึ้นในเวลานั้น อริยวงศ์มีลักษณะพิเศษต่างกับวงศ์พราหมณ์ วงศ์กษัตริย์ วงศ์แพศย์ วงศ์ศูทร วงศ์สมณะ สกฺลวงค์ และราชวงศ์ การอยู่ในอริยวงศ์ เรียกว่า อริยครรรค์ (อริยคัพพะ) หมายถึง ที่อยู่, ห้อง, ครรรค์แห่งอริยบุคคล (ผู้อยู่ในสังคมอริยสงฆ์) พราหมณ์แบ่งคนออก ๒ ชั้น ผู้เกิดครั้งเดียว (เอกชาติ) และ ผู้เกิดสองครั้ง (ทวิชาติ) พระพุทธศาสนาแบ่งคนเป็น ๒ ชั้นเช่นกัน คือ ผู้มีชาติชาวบ้าน (โลกียชาติ) และ ผู้มีชาติอารยัน (อริยชาติ) โลกียชาติ ผู้มีชาติชาวบ้านด้านโลกีย์ หากพัฒนาตนในสังคมอริยสงฆ์จะมีชาติใหม่ กลายเป็นอริยชาติ เช่น พระองคฺลิมาลเถระ

พระพุทธเจ้าไม่ได้วัดความเป็นมนุษย์ด้วยปัจจัยแวดล้อมภายนอก ทั้งถิ่นกำเนิด ภาษา อาชีพ การงาน เห็นความสำคัญและคุณค่ามนุษย์ว่าอยู่ที่ความประพฤติ อริยชนของพระพุทธเจ้าต้องไม่

^{๑๘} วิ.ม. (บาลี) ๕/๒๗๑/๓๙.

^{๑๙} ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๒/๑๑๓/๕๐.

เบียดเบียนทำร้ายใคร ไม่เบียดเบียนทำร้ายสัตว์^{๒๐} มีเมตตากรุณา อริยชนในพระพุทธศาสนาไม่เกี่ยวข้องด้วยชาติกำเนิด ดังพุทธภาษิตที่ว่า “อย่าถามถึงชาติตระกูล จงถามเฉพาะธรรมที่ประพฤติ”^{๒๑} คนที่พัฒนาตนได้จึงเป็นอริยชนได้ทุกคน โดยไม่ต้องอาศัยเงื่อนไขจากปัจจัยภายนอก ไม่จำกัดที่อยู่อาศัยว่าต้องเกิดในที่นั้นที่นี้ ไม่จำกัดชาติตระกูล ไม่จำกัดลาภสักการะหรือรายได้ ไม่จำกัดวรรณะไม่ถือสีผิว ไม่จำกัดการศึกษา พระพุทธเจ้าทรงเป็น “พุทธอารยัน” แนะนำสิ่งที่จะช่วยให้พัฒนาตน สอนให้มีความฉลาดรอบคอบ ให้มีความเป็นอริยะ(อารยัน) ภาษาของพุทธอารยัน ต้องสื่อได้ตรงกับที่ได้เห็น ที่ได้ฟัง ที่ได้ทราบ และที่รับรู้ เรียกว่า อริยโฆหาร^{๒๒} นั่นคือ คำพูดของพระอริยะ

ความเป็นอริยชนในพระพุทธศาสนา รู้ได้จากหลักการและวิธีการของพระพุทธเจ้า เห็นได้จากคำว่า อริยะ (อารยะ) คือ สัจจะของอริยชน (อริยสัจจ์), ทางดำเนินชีวิตของอริยชนมีองค์ ๘ (อริยอัฏฐังคิกมรรค) หรือ ทรัพย์ของอริยชน (อริยทรัพย์) เป็นต้น

ความเป็นอริยชนในทัศนคติพราหมณ์เป็นค่านิยมรุนแรง ยอมรับกันทั่วไป พระพุทธเจ้าปฏิเสธความเป็นอริยชนอย่างพราหมณ์ ไม่คล้อยตามค่านิยมที่พราหมณ์กะเกณฑ์กำหนด ได้ตั้งกลุ่มอริยชนเพื่อเป็นแบบอย่างด้านความประพฤติ คือ สังคมพระอริยสงฆ์ เปิดโอกาสทุกวรรณะเข้ามาเป็นสมาชิก พระสงฆ์ของพระพุทธเจ้า ที่พัฒนาตนเป็นอริยะจึงมาจากจตุรทิศ (จตุทิศสส สัมสส)

พระอริยะบุคคล (อารยชนชาวพุทธ) มองมนุษย์เหมือนผู้กำลังว่ายน้ำฝ่ากระแสคลื่นลมท่ามกลางทะเล ผู้ว่ายเข้าหาฝั่งสำเร็จ คืออริยชนที่พัฒนาตนได้แล้ว

อารยันมาก่อนอรหันต์ ทั้งสองชื่อเรียกผู้พัฒนาตนแล้ว *อารยัน* ผู้พัฒนาระดับหนึ่งด้านโลกีย์ เป็นผู้ก้าวหน้าด้านโลกียชาติ *อรหันต์* ผู้พัฒนาขั้นโลกุตระ พัฒนาด้านใน เป็นผู้ก้าวหน้าด้านอริยชาติ แม้ชื่อไม่ตรงกัน แต่หมายถึงผู้มีรูปแบบการดำเนินที่สังคมสรรเสริญ และถือเอาเป็นแบบอย่างได้

^{๒๐} “อหีสา สพฺพปาณานํ ‘อริโยติ ปุจฺจติ” พุ. ธ. (บาลี) ๒๕/๒๗๐/๖๓.

^{๒๑} ส.ส. (บาลี) ๑๕/๑๙๕/๒๐๑, พุ. ส. (บาลี) ๒๕/๔๖๗/๔๒๒. อรรถกถาปัญจอุโปสถชาตกัณณนา ทานกล่าว ว่า ชื่อว่าชาติกำเนิดจะทำอะไร ในโลกนี้ ความประพฤติ คือ ศีล ถือว่าสำคัญ “ชาติ นามเสา ก็ กริสสติ, อิมสมี โลกีสีลจรณเมว มหนต” (พุ. ขา. อ. (บาลี) ๖/๔๙๐/๒๘๙)

^{๒๒} อง.อฎฐก. (บาลี) ๒๓/๖๘/๒๕๔.

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี**. ฉบับ มหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพฯ ฯ :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **อรรถกถาภาษาบาลี** ฉบับ มหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพฯ ฯ :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๒-๒๕๓๔.

I. B. Horner. *The Early Buddhist Theory of Man Perfected 2nd*. New Delhi : Munshiram
Manoharlal, 1993.

Nathan Katz. *Buddhist Images of Human Perfection The Arahant of the Sutta Pitaka
Compared with the Bodhisattva and he Mahasiddha 2nd*. Delhi : Motilal
Banarasidass, 1989.

